MIHAELA MUNTEANU, *Semantica textului şi problema referinţei nominale,* Cluj-Napoca, Editura Accent, 2006, 265 p.

Lucrarea tratează o temă deosebit de interesantă, dificilă, în legătură cu care există prea puţină literatură românească. Sunt puse la contribuţie scrieri fundamentale în domeniu, unele foarte noi, care sunt date abia acum circulaţiei în literatura noastră de specialitate. Tema comportă şi o latură filosofică (raporturile dintre limbaj, gândire şi lume), care este dezvoltată atât cât este necesar. În mod firesc, a fost adâncită în lucrare latura lingvistico-pragmatică: obiectivul îl reprezintă o descriere sistematică a referinţei ca fenomen discursiv, lărgind aria spre transfrastic şi transenunţial. Cercetarea se concentrează pe referinţa grupului nominal, care oferă un câmp suficient de vast.

Încadrând actul referenţial în teoria actelor de limbaj, autoarea face o clasificare a referenţilor (în lumea intratextuală şi în lumea extratextuală), definind foarte clar conceptele cu care se operează, cât şi accepţia lor adoptată în lucrare. Prima parte a tezei se referă la autonomia referenţială (constituenţi autonomi şi expresii fără autonomie referenţială), un spaţiu mai larg fiind acordat anaforei.

Partea a doua a lucrării se focalizează asupra funcţiilor discursive ale expresiilor referenţiale: nume proprii, demonstrative, posesive, expresii fără autonomie referenţială (pro-forme). Autoarea pătrunde în mecanismul subtil al constituirii textuale a referentului şi defineşte rolul expresiei lui verbale în coeziunea şi coerenţa textului. Un spaţiu generos este acordat numelor proprii, şi anume antroponimelor: „La nivel discursiv, numele propriu poate funcţiona cu diferite valori ce ţin, pe de o parte, de calitatea sa denominativă, iar pe de alta, de intenţia locutorului, de orizontul său, de modul în care aceasta vrea să prezinte referentul" (p. 95). Cercetarea putea fi extinsă în lucrare şi asupra altor categorii de nume proprii, pentru care situaţia se prezintă în chip similar. La subcapitolul consacrat numelor proprii cu determinanţi, se afirmă mai întâi: „Ocurenţa articolului nehotărât întăreşte ideea că numele proprii în aceste contexte îşi pierd valoarea referenţială care le-ar permite identificarea referentului" (p. 101); dar imediat autoarea sesizează şi o altă valoare a determinării nehotărâte a numelui propriu, ceea ce unii exegeţi numeau „fracţionarea" numelui, situaţie definită în DLR (s.v. *unu, una*) prin relevarea în context a unei caracteristici, a unei calităţi într-un anumit moment, într-un anumit raport etc. a referenţilor, de tipul: *Leonida a visat un Mizil mare, un Mizil cel puţin capitală de district* (Caragiale), exemplu în care numele propriu este un toponim, sau *Profeţia unei Ieremiade* (Eminescu), unde numele propriu este un titlu de operă (cf. DLR, litera U, s.v. *unu, una*). Următorul subcapitol al cărţii, *Nume proprii ilustre (cu sau fără determinanţi) ce conduc la ruperea legăturii denominative*, Mihaela Munteanu se ocupă de cazul utilizării „exemplare, metaforice sau metonimice" a numelor proprii (p. 105): numele serveşte ca exemplu pentru o calitate sau ca termen de comparaţie; adăugăm la exemplele din carte câteva extrase tot din DLR (*loc. cit.*), decelând câteva situaţii speciale: *Un Horia uriaş al gândului* (Aron Cotruş); pentru relevarea unei calităţi se pot asocia mai multe nume proprii: *Mi se părea că văd un Platon, un Aristotel* (Costache Negruzzi); *E un Don Juan, un Casanova* (Ion Vinea); determinat de un numeral ordinal, de adjectivul pronominal „alt", de adjectivul „nou" etc., numele propriu exprimă o asemănare accentuată: *Un al doilea Nimrod, vânătorul biblic* (Odobescu), *O nouă Ofelia* (Eminescu), *Un alt Eminescu nu se va mai găsi poate* (Bacalbaşa). Mai adăugăm aici că numele proprii multiple accentuează calitatea şi/sau caracterul exemplar al numelui.

Un capitol deosebit de interesant al lucrării este, fără îndoială, cel consacrat reţelelor sau lanţurilor referenţiale în text-discurs, cu atenţie specială pentru referentul evolutiv. Tipologia referenţilor evolutivi aduce o serie de exemple selectate din literatura de specialitate, dar şi (preponderent) extrase de autoare din texte româneşti şi străine de facturi diferite (în special

ficţionale, precum şi jocuri de copii, reţete culinare, articole de presă, anunţuri de mica publicitate, reclame televizate – în care imaginea se combină cu textul scris/vorbit etc.), toate comentate prin prisma subiectului abordat. Alegerea celor mai adecvate exemple pentru ilustrarea acestor procedee este de asemenea un merit al lucrării. Constatăm astfel că strategia auctorială recurge la forme foarte variate de figuri textuale în care este pusă la contribuţie categoria referentului: prin intermediul acestora, autorul comunică într-un fel anume, captivează cititorul, îl surprinde, fapt care merită o subliniere în plus.

O problemă fundamentală abordată este aceea a referentului discursiv în articularea sensului, şi anume în ce măsură devin relevante anumite reţele şi lanţuri de valori textuale omogene: reţeaua actanţială, cea tematică, izotopică, polifonică, intertextuală. Ultimul capitol este consacrat referentului discursiv în articularea reţelelor. Poate mai multă atenţie ar fi meritat cercetarea procesului evolutiv în lucrările ştiinţifice, chiar dacă rezultatele nu ar fi fost atât de spectaculoase. Pe măsură ce demersul avansează, exemplele devin din ce în ce mai complexe (alese nu numai din literatura română), ca şi comentariul care le însoţeşte, precum *Florin scrie un roman* de Mircea Cărtărescu, *O problemă de istorie* şi *Crimă rusească* de Alphonse Allais, *Un alt Manole către altă Ană* de Nichita Stănescu şi altele. Complexitatea abordării decurge şi din varietatea tipurilor de texte selectate ca exemplificare, examinate cu descifrarea tuturor resurselor acestora, fără însă a depăşi limitele impuse de subiect.

În tot cursul expunerii, trecerea de la punctul de vedere al unui autor la al altuia din vasta bibliografie pusă la contribuţie se face îmbinând cu abilitate elementele uneori contradictorii, autoarea inserându-şi de asemenea propriile păreri, şi rezultă astfel o construcţie armonioasă, echilibrată.

Solid fundamentată din punct de vedere teoretic şi cu o bogată informaţie, cartea Mihaelei Munteanu este o substanţială şi bine-venită contribuţie ştiinţifică într-un domeniu foarte puţin abordat în lingvistica românească.

FELICIA ŞERBAN
Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu”
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviţă, 21

RUDOLF WINDISCH, *Studii de lingvistică şi filologie românească,* Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, 2006, 403p.

Nume cunoscut în lingvistica europeană, cu precădere în cea germană şi în cea românească, Rudolf Windisch face parte din prima generaţie a şcolii lingvistice de la Tübingen, întemeiată de Eugeniu Coşeriu. Spirit deschis spre toate orizonturile lingvisticii, Rudolf Windisch este preocupat de lingvistica limbii române şi de filologia românească, de filologia romanică şi de romanistica balcanică. Acestea toate sunt îmbinate armonios în cartea de faţă, care reprezintă materializarea cercetărilor autorului privitoare în special la lingvistica românească. O investigaţie minuţioasă, în care informaţia istorică şi cea culturală este profund şi atent folosită, într-o carte care nu se adresează numai cercetătorilor români, ci tuturor romaniştilor şi care face cunoscute specificul limbii române şi problematica acesteia în raport cu alte episteme.

Rudolf Windisch adună, în cele peste 400 de pagini ale cărţii sale, cercetări de istoria limbii şi literaturii române, despre care, dacă nu am şti cine este autorul, am putea afirma că aparţin unuia născut pe teren românesc, într-atât de bine stăpâneşte aceste domenii. Impresionează volumul documentării şi, totodată, abordarea originală a aspectelor limbii române. Obiectivitatea, seriozitatea şi rigoarea sunt caracteristici evidente în toate cele cinci capitole ale culegerii sale.

Primul dintre acestea, *Istoria limbii române*, reprezintă o sinteză pertinentă a cercetărilor despre „cele mai vechi menţionări ale românilor şi ale strămoşilor lor în izvoare antice, bizantine, medievale şi renascentiste”. Sursele veridice care ilustrează geneza românilor la nord de Dunăre sunt